

ESTRUCTURA DEL COMENTARI DE TEXT FILOSÒFIC

1.- INTRODUCCIÓ

1.a) Autor: nom, nacionalitat (si és possible), segle, corrent filosòfic.

2.a) Contextualització:

- Històrica-biogràfica: fets rellevants del moment que influeixen l'autor.
- Intel·lectual: pensadors precedents i/o contemporanis que influeixen tan positiva com críticament l'autor.

2.- ANÀLISI-COMENTARI

2.a) Identificar el tema central i la tesi bàsica del fragment i procedir a la divisió en parts del text per extreure les idees essencials.

2.b) A partir d'aquesta divisió que haurem fet, començarem a comentar cadascuna de les parts del text relacionant-les amb tot allò que no hi és explícitament, però que hi és pressuposat implícitament: cal explicitar allò implícit. Recorda que SEMPRE s'ha de citar el text. El text comanda!

3.- CONCLUSIÓ

3.a) Relacionar (si és possible) o mostrar la influència de l'autor en pensadors o corrents de pensament posteriors, així com en la societat en general. Cal mostrar allò allò que de perenne (és a dir, actual) hi ha en les tesis defensades per l'autor, o en el problema tractat, o en els errors comesos, etc.

3.b) Opinió- crítica personal (opcional però recomanable): valoració pròpia tant positiva com crítica de les aportacions de l'autor des de diferents àmbits o perspectives (intel·lectual, històric, etc.)

MODEL DE COMENTARI DE TEXT

D'aquesta sort jo, que al principi estava ple d'entusiasme per dedicar-me a la política, al girar la meva atenció a la vida pública i veure-la arrossegada en totes direccions per tota classe de corrents, vaig acabar per veure'm atacat de vertigen, i encara que no vaig prescindir de reflexionar sobre la manera de poder introduir una millora en ella, i per tant en la totalitat del sistema polític, si vaig deixar, tanmateix, d'esperar successives oportunitats d'intervenir activament; i a l'últim, vaig adquirir el convenciment respecte de tots els Estats actuals que estan, sense excepció, mal governats; en efecte, el que fa referència a la seva legislació no té remei sense una extraordinària reforma, acompanyada a més a més de sort per implantar-la. I em vaig veure obligat a reconèixer, en lloança de la veritable filosofia, que d'ella depèn l'obtenir una visió perfecta i total del que és just, tant en el terreny polític com en el privat, i que no cessarà en els seus mals el gènere humà fins que els que són recta i veritablement filòsofs ocupin els càrrecs públics, o bé els que exerceixen el poder en els Estats arribin, per especial favor diví, a ser filòsofs en l'autèntic sentit de la paraula".

PLATÓ: Carta VII

El present text pertany a Plató, filòsof idealista i racionalista grec que va viure entre els segles V i IV a.C. Abans d'aprofundir en els continguts d'aquest fragment, és necessari fer esment a certs esdeveniments històrics i socials contemporanis de Plató, així com les influències intel·lectuals que aquest va rebre d'altres pensadors grecs. Aquests dos elements, situació social i influència intel·lectual ens permetran situar correctament el text i copsar millor el seu significat.

El moment històric que viu Plató està marcat per les tensions socials i els successius canvis de govern. La derrota d'Atenes contra Esparta en les guerres del Peloponès suposà la substitució del règim democràtic atenenc pel govern dels anomenats Trenta Tirans, alguns dels quals eren amics i familiars del nostre filòsof. Les expectatives il·lusionants de Plató respecte aquest nou govern foren decebudes, i en les seves pròpies paraules, els Trenta "feren parèixer bo com una edat d'or l'anterior règim" democràtic, que tampoc agradava al filòsof. Però aquest no seria l'únic fet que condicionaria la visió platònica de la política. Quan el govern dels Trenta Tirans va ser enderrocat i es reinstaurà la democràcia, alguns d'aquells que estaven en el poder condemnaren a mort Sòcrates, el seu gran mestre, sota l'acusació d'impietat i corrupció del jovent. Aquest fet marcà de per vida a Plató, que admirava a Sòcrates i el considerava "l'home més just del seu temps". Així doncs, les turbulències socials i polítiques, les tensions i canvis de govern, injustícies i governants corruptes conformen la realitat social sobre la qual Plató reflexionarà i intentarà oferir solucions.

---

¹ Comença la introducció històrica i intel·lectual.

Per altre costat, quines són les influències intel·lectuals de les que parteix Plató per generar les seves pròpies teories? Podem dir que Parmènides, Pitàgores i Sòcrates constitueixen l'horitzó teòric que condiciona la filosofia platònica:

- de Parmènides, pren la convicció que el vertader ser és immutable, no sotmès a canvi, i que allò real és només allò racional;
- de Pitàgores, agafarà la concepció de la transmigració i immortalitat de l'ànima, així com la importància de les matemàtiques com a model de veritat exacta i immutable;
- del seu mestre Sòcrates, aprendrà que la investigació filosòfica ha de tenir per finalitat formar bons ciutadans, és a dir, l'interès per l'ètica i la política; la realitat dels valors morals (universalisme moral) en contraposició al relativisme defensat pels sofistes; i la utilització del diàleg com a mètode de la filosofia.

Així² doncs, tenint en compte aquests elements, podem començar a analitzar el contingut del present fragment, del que podem avançar ja, que té per temàtica principal la connexió necessària, que s'ha d'establir entre, coneixement i acció, entre metafísica i política, entre allò vertader i allò bo, per tal d'assolir la felicitat dels ciutadans. Anem però, mes detingudament. per parts. El text comença amb la següent afirmació:

“D'aquesta sort jo, que al principi estava ple d'entusiasme per dedicar-me a la política, al girar la meua atenció a la vida pública i veure-la arrossegada en totes direccions per tota classe de corrents, vaig acabar per veure'm atacat de vertigen, i encara que no vaig prescindir de reflexionar sobre la manera de poder introduir una millora en ella, i per tant en la totalitat del sistema polític, si vaig deixar, tanmateix, d'esperar successives oportunitats d'intervenir activament; i a l'últim, vaig adquirir el convenciment respecte de tots els Estats actuals que estan, sense excepció, mal governats; en efecte, el que fa referència a la seva legislació no té remei sense una extraordinària reforma, acompanyada a més a més de sort per implantar-la.”³

Plató ens fa palès com el seu interès principal és aquell que ja havia ocupat a Sòcrates: l'ètica i la política, la vida del ciutadà dins la polis. Per Plató, l'ésser humà és un individu social, el seu viure és sempre un conuiu amb altres, i depenent de com s'articuli aquesta convivència els individus esdevindran feliços o no. Des d'aquest plantejament no és d'estranyar que el nostre filòsof es volgués dedicar en un principi a la pràctica política, a la política real del seu moment. Però, com ja hem esmentat anteriorment, la corrupció imperant als diferents governs que es succeïren (els democràtics i el dels Trenta Tirans) que culminà amb la condemna a mort de Sòcrates, suposaren un gerro d'aigua freda damunt Plató. Aquest, es refugià dins el plànol teòric, analitzant la seva societat, identificant els problemes que pateix, les seves causes així com la solució pertinent, però no obstant això, *“perd les esperances de participar-hi activament”*. Per tant, queda fixat en aquest paràgraf l'objectiu de la seva filosofia: identificar les causes i perills d'una mala organització política, i fonamentar teòricament una nova organització social basada en paràmetres racionals. És aquesta *“l'extraordinària reforma”* que Plató dibuixa al seu diàleg *“La República”*, on perfila el seu model ideal de societat. Però abans d'explicitar quina és aquesta reforma és necessari mostrar el lligam que Plató estableix entre ontologia i política, nexa que defensa a les línies següents del fragment:

---

² Inici del comentari pròpiament xerrant, identificant la temàtica i tesi principal. Fixem-nos com es divideix el text en parts i sempre es cita la part comentada. Recordem: el text comanda!

³ Quan citam una part del text sempre la posam entre cometes. A més, a efectes de claredat visual i estructuració és convenient separar el fragment unes línies del comentari.

“I em vaig veure obligat a reconèixer, en lloança de la veritable filosofia, que d'ella depèn l'obtenir una visió perfecta i total del que és just, tant en el terreny polític com en el privat, i que no cessarà en els seus mals el gènere humà fins que els que són recta i veritablement filòsofs ocupin els càrrecs públics, o bé els que exerceixen el poder en els Estats arribin, per especial favor diví, a ser filòsofs en l'autèntic sentit de la paraula”.

Fixem-nos en la primera part d'aquest fragment. Plató afirma que de la vertadera filosofia *"depèn obtenir una visió perfecta i total del que es just (...)"* La filosofia és l'encarregada de conèixer la realitat, de descobrir la veritat, però aquesta no es troba per Plató (al igual que per Parmènides) en el món sensible, canviant i efímer. La veritat, si realment és tal, ho ha de ser sempre, talment com les veritats matemàtiques, les quals resten inalterables al llarg del temps i no estan sotmeses a les opinions (*doxa*) d'uns i altres. I de la mateixa manera que podem obtenir coneixement de les veritats matemàtiques, podem trobar la veritat immutable sobre les qüestions relacionades amb els valors morals. Recollint les ensenyances de Sòcrates i contra el relativisme sofista, Plató afirmarà l'existència real dels valors morals i la seva veritat immutable que es plasma en la definició de cada concepte, doncs la definició ens mostra l'essència d'allò definit, allò que la cosa és. Ara bé, si la veritat no es troba en el món dels sentits... on es troba? En el món intel·ligible, el món de les Idees, de les essències, el "vertader" món que només és accessible per la raó i del qual tot allò que percebem pels sentits n'és una simple copia (mímesi). Però...com arriba Plató a la conclusió que ni ha un altre món que es el vertaderament real i que és diferent del que percebem pels sentits? Les Idees són allò que fa que una cosa sigui el que és tot i ser diferent a altres coses que són el mateix que ella. Per exemple, podem veure trenta cavalls diferents, cadascun d'edat, color, grandària, raca diferent. Són diferents però alhora són el mateix: cavalls. La "cavalleitat" és la seva essència, allò que fa que siguin el que són, però mai hem vist aquesta "cavalleitat", o "El cavall". Plató ens dirà que són cavalls perquè participen de la idea de cavall". Això seria aplicable a tots els objectes sensibles, però també als conceptes morals i estètics. Així, segons Plató parlem d'accions o situacions més o manco justes, però mai hem vist la Justícia en si. No obstant això, aplicam aquesta Idea general a accions i situacions particulars, i Plató ens dirà que l'aplicam perquè aquestes accions participen de la Idea de Justícia. Per tant, aquest món de coses, accions, situacions i valoracions particulars té el seu fonament, la seva essència en aquest altre món d'idees, i així ho expressam lingüísticament

Ara bé...com podem accedir a aquestes Idees? Només mitjançant la raó la filosofia pot arribar al seu coneixement, un coneixement que per Plató és simplement record (reminiscència) del que ja és innatament (genèticament, diríem avui en dia) dins la nostra ment. I per entendre l'epistemologia platònica cal primer explicar la seva concepció antropològica dualista. L'ésser humà, per Plató, és un compost de cos i ànima: el cos és l'element material, mortal i lligat al món sensible; l'ànima és l'element espiritual, vinculat al món intel·ligible, immortal i preexistent al cos. Segons Plató, aquesta ànima abans d'entrar dins el cos ha estat al món de les Idees i les ha contemplades, però per un motiu que no explica, l'ànima "cau" al món sensible i entra dins un cos, s'encarna. En aquest moment, oblida tot el que ha contemplat anteriorment, tot i que no de manera completa, ja que el contacte amb els objectes sensibles (en tant que còpies de les Idees) la farà recordar parcialment. Per tant, igual que el seu mestre Sòcrates Plató afirma la necessitat de fer present, de dur a la llum, allò que ja és dins nostre, mitjançant el mètode dialèctic⁴.

---

⁴ Parem esment a com, en el comentari d'aquesta part del text, s'han anat explicitant i relacionant continguts que eren hi eren implícits.

Però, Plató en aquest text, es centra en "*el que és just tant en el terreny polític com en el privat*", perquè ens està dient que només aquell que sap què és la justícia podrà actuar individualment de manera justa (ètica), o governar la polis justament (política). Només qui coneix teòricament quina és la vertadera essència dels conceptes morals, podrà actuar d'acord amb ells. És l'intel·lectualisme i universalisme moral de Sòcrates que lliga coneixement i acció el que ressorgeix aquí, però a Plato ho fa amb una proposta concreta d'estructuració social. Quina és aquesta proposta? Per entendre la reforma ideal que, segons Plató, milloraria la ciutat, és precís que abans explicitem la seva teoria psicològica, ja que per a ell la ciutat (col·lectivitat d'humans) és com un home en gros, i l'home (en tant que component o part elemental de la polis) és com una ciutat en petit.

L'ànima, l'estructura mental i afectiva humana, consta, segons Plató, de tres parts o facultats que ens permeten realitzar funcions i virtuts diferents:

- apetitiva: en la que es troben els apetits o desitjos de plaer, i que hauria de ser moderada en quant a la seva satisfacció;
- irascible; en la que es troben les passions, emocions i sentiments, és a dir, tota la vida afectiva humana, i que segons Plató ha de tendir a la valentia;
- racional; gràcies a la qual és possible el coneixement (episteme) i ens pot fer arribar a la saviesa.

Quan dins l'individu aquestes tres parts o dimensions anímiques que configuren la conducta humana estan en harmonia, és a dir, quan la raó és la que dirigeix el sentit de les accions de l'individu, quan les emocions es sotmeten i ajuden a fer el que la raó marca com objectiu, i els desitjos de l'individu són controlats, racionalitzats i moderats per aquestes dues anteriors, aleshores podem dir que es compleix la justícia individual ja que l'individu que estigui disposat així actuarà justament, guiat per principis racionals i no pels desitjos egoistes. Estaríem dins el plànol ètic, de l'acció individual. Però aquesta divisió tripartida de l'ànima individual té el seu correlat social o polític. Vegem-ho:

- De la mateixa manera que qui ha de governar la conducta de l'individu és la seva racionalitat, a la ciutat són aquells que tenen més desenvolupada aquesta facultat els qui hauran de prendre les decisions; la conducta èticament correcta és aquella que no és guiada pels desitjos o emocions irracionals, sinó pel capteniment de la raó; el govern políticament correcte serà aquell que no es guia en funció dels apetits personals de poder i diners, sinó que es regeix pel coneixement del que és just i per l'interès general. Però aquest coneixement només el poden tenir aquells que sàpiguen exactament què significa i com s'aplica el Bé i la Justícia, o dit en terminologia idealista platònica, només aquells que han contemplat les Idees, i concretament les de Bé i Justícia, i no són altres que els filòsofs, els intel·lectuals de la societat que han de dirigir-la. Cal tenir present que Plató quan es refereix al govern dels filòsofs el que fa és una proposta tecnocràtica, és a dir, en realitat proposa el govern per part dels experts en el tema, guiats per la voluntat de justícia social i benestar col·lectiu;

- Aquells ciutadans en que sigui preponderant la part irascible de l'ànima, això és, siguin persones que tenen un caràcter apassionat, se'ls fomentarà la virtut del coratge i la valentia, esdevenint guardians. Aquesta classe guerrera te per funció social protegir i ajudar a fer complir internament allò dictaminat racionalment pels governants, així com protegir la polis dels possibles enemics externs;

- Finalment, les persones en que la parí apetitiva sigui dominant, és a dir, aquells que són de caràcter golafre, hauran de dedicar-se a la producció de béns i serveis, i obeiran als governants.

Només quan cada individu realitza la funció social que per naturalesa el correspon, és a dir, aquella tasca la responsabilitat de la qual s'adequa al seu temperament o caràcter, podem obtenir la Justícia social, la polis justa i correctament organitzada, on el bé de l'individu i el bé de l'Estat coincideixen. En canvi, el moment històric de Plató exemplifica un govern en el que aquells que prenen les decisions ho fan en funció dels seus interessos individuals, dels seus apetits de poder. De fet, la reforma platònica inclou el mandat que els governants no tinguin propietats ni família, ja que aquests dos elements són els que fan néixer els interessos individuals com oposats als col·lectius. En canvi, aquell que no posseeix res com a seu, veurà en el bé comú el bé propi. Per això els governants no poden dedicar-se a activitats lucratives, doncs si ho fessin, intentarien . des del govern afavorir els seus interessos privats en detriment dels interessos col·lectius. D'aquí que Plató assegurí que:

"no cessarà en els seus mals el gènere humà fins que aquells que són recta i vertaderament filòsofs ocupin els càrrecs públics, o bé aquells que exerceixen el poder en els Estats esdevinguin, per especial favor diví, filòsofs- en l'autèntic sentit de la paraula."

Un⁵ cop comentat aquest fragment es interessant fer esment d'algunes tesis de Plató que poden semblar qüestionables. Així, per exemple:

- En el plànol ontològic, la primera qüestió que no ens satisfà és que per explicar el món captat tal com se'ns fa present pels sentits, s'hagi de duplicar la realitat creant un altre món que és la causa d'aquest i que alhora no aprofundeixi en com l'un és fonament de l'altre. Aquesta, és la crítica que li farà el seu deixeble Aristòtil: com pot l'essència d'una cosa estar separada de la cosa de la qual és essència? Dir que aquest món "participa" o "imita" l'altre no sembla gaire concret ni convincent.
- Plató pensa que els individus ja tenen el seu comportament determinat per naturalesa, innatament, quan en realitat l'individu en néixer haurà d'anar creant el seu propi caràcter, s'haurà d'anar donant forma, i en aquest sentit l'educació rebuda dins l'ambient en què es desenvolupa és crucial. Si bé és veritat que hi ha factors biològics temperamentals genèticament determinats, o mecanismes inconscients que orienten part de la conducta, sabem avui en dia que els trets adquirits en vida no s'hereten, com és el cas del coneixement que es pugui adquirir, i que la instrucció rebuda des del naixement té un pes determinant elevadíssim..
- El plantejament tecnocràtic de Plató pressuposa l'existència d'una veritat absoluta; que aquesta pot ser coneguda; que l'expert és qui la coneix i actua en funció d'ella; i que per tant, només hi ha una única manera correcta d'actuar. Dos mil quatre cents anys després de Plató, i després de totes les teories filosòfiques que han intentat construir sistemes que establissin aquesta veritat absoluta, la filosofia ha arribat al punt de pensar que o ja bé no hi ha una veritat absoluta, o bé sí hi és, som incapaços d'assolir-la. En relació a un mateix assumpte (fins i tot a discussions científiques) podem veure com els experts sovint mantenen posicions oposades, totes elles raonables.. Això genera varies vies d'acció, no una de sola, i en conseqüència elimina un dels pilars bàsics en que es fonamenta l'edifici platònic.
- Relacionat amb l'anterior, Plató s'equivoca en prendre les matemàtiques com a model de veritat per a la resta de coneixements. És clar que a ell l'interessen perquè les seves veritats són immutables i no depenen dels sentits ni del moment històric ni

---

⁵ Inici de la conclusió. En aquest cas, s'ha començat per fer una sèrie de crítiques a alguns punts de la teoria platònica, però no tenen perquè ser necessàriament negatives, sinó que es poden fer crítiques ressaltant aspectes que es consideren positius o combinar ambdós tipus de comentaris..

de la societat en què ens trobem, però en tractar de l'ésser humà, de l'ètica i la política, entren en joc la historicitat dels valors morals i el relativisme tan odiat per Plató. No hi ha unes definicions anhistòriques anteriors als individus, sinó que són les societats i les persones les que generen els valors morals i els seus significats al llarg del temps i en relació a les seves condicions materials de vida. Quan aquestes varien també ho fan els significats dels valors, el seu contingut. Si bé el fet moral és per naturalesa en l'home, no ho és el contingut dels seus conceptes; com molt bé mostrarà Nietzsche en el segle XIX: els termes Bo/Dolent, Just/Injust no signifiquen el mateix en una època que en una d'altra, en una cultura que en una d'altra, en una persona que en una d'altra. Des del meu punt de vista, el relativisme de la primera etapa sofisticada era més encertat, fins i tot amb els seus defectes evidents, que el plantejament platònic, doncs aquest condueix al dogmatisme fanàtic, mentre que l'altre condueix a una actitud de tolerància i diàleg.

La⁶ importància de Plató es manifesta en la vigència dels problemes que tracta, així com en la influència que tingué sobre pensadors posteriors: Agustí d'Hipona i el cristianisme, Descartes, Galileu i el renaixement o fins i tot Chomsky i en general, tots els filòsofs ubicats dins el corrent racionalista, beuen d'una manera o d'altra de les aportacions platòniques. I avui en dia... quantes vegades no hem sentit dir a alguns polítics que, tal qüestió o tal altre, no havia de ser decidida pel gruix de la població, sinó pels experts? Per altre costa... No sentim constantment nous estudis sobre genètica que aporten dades sobre la determinació natural, innata, d'aspectes de la conducta, la percepció, les emocions humanes? Quants casos de corrupció política es produeixen anualment a causa de persones que exerceixen el seu càrrec públic en funció dels seus interessos lucratiu privats? Com vegem, els problemes de la filosofia persisteixen perquè són els grans problemes de l'ésser humà.

---

⁶ Segona part de la conclusió, en la que es mostra la influència de l'autor en filòsofs posteriors, així com en temes actuals.

